

NEKOLIKO PUTNIH ISPRAVA IZ DOBA PETRA II PETROVIĆA NJEGOŠA

JEVTO M. MILOVIĆ
Filozofski fakultet u Zadru

UDK 949.716*19*
Izvorni znanstveni rad

I u toku prve polovine 19. stoljeća Crnogorci su dobijali putnu ispravu za inostranstvo. Nju je izdavao Crnogorski pravitelstvujušči senat. U početku ju je pisao sekretar, a potpisivao predsjednik Senata, a kasnije Njegoš kao duhovni i svjetovni vladar Crne Gore i Brda. Kad je proradila štamparija na Cetinju 1834, njen obrazac je štampan. Najprije se ona zvala »crnogorsko provodno pismo«, a docnije »crnogorski pasport«. Pojedinci su je dobijali, a ponekad je važila za dvije, a možda i za više osoba. U nju su unošeni ime, prezime, mjesto rođenja i narodnost njenog vlasnika. Bilo je u njoj označeno koliko ona važi. U njoj je bila i molba Crnogorskoga pravitelstvujušćega senata. On je »umoljavao« »tamošnju vlast, pokazatelju ovoga pisma slobodni prolazak, kako god i u slučaju pomoć i pokroviteljstvo ukazati mu, obećavajući od ove strane jednaku vzajmnost«. Putna isprava je bila snabdjevena velikim i malim okruglim pečatom Senata na kojima su bili izrađeni simboli svjetovne i duhovne crnogorske vlasti.

Ni u prvoj polovini 19. stoljeća stanovnici Crne Gore nijesu imali legitimacije. Nijesu im bile ni potrebne, jer su živjeli na uskom prostoru i jer su se međusobno dobro poznavali. A i njihova vlast ih je dobro znala. U slučaju pak ako bi neki Crnogorac ili Brđanin pošao u Austriju ili Tursku da bi potražio »sebi službe«, onda bi mu Crnogorski pravitelstvujušči senat izdao putnu ispravu na određeno vrijeme, koju bi napisao pisar, a potpisao predsjednik Senata ili crnogorski vladika Petar II Petrović Njegoš. I stranci koji bi dugo živjeli u Crnoj Gori, a koji bi željeli da napuste našu zemlju i da žive i rade negdje drugdje u inostranstvu, dobijali su od crnogorskog Senata »pasaporat«. U Historijskom arhivu u Zadru našli smo dva pasoša koja je Njegoš izdao Hotima. Prvi »pasaporat« izdat je na Cetinju, pod brojem 68, 10/22. juna 1834. g. Potpisao ga je Njegoš:¹ »Pokazatelj ovoga jest Beloš Ruka Deda Leković, Hot, odavnoga vremena u Crnoj Gori baveći se, koji polazi odavde u Kotor, a potom i dalje tražiti sebi službe; zato mu se i daje ovo pismo, preporučujući ga ć. k. vlasti ne odreći mu rukopomoć i pokroviteljstvo, obećavajući vzajmnost«. Drugi »pasaporat« izdat je isto na Cetinju, pod brojem 76, 2/14. jula 1834. g. I njega je potpisao Njegoš:² »Pokazatelj ovoga jest Marko Ruka, Hot, od davnoga vremena baveći se u Crnoj Gori, koji polazi odavde u Kotor da bi sebi i dalje uhljeblenija tražio; zato mu se i daje ovo pismo, preporučujući ga ć. k. vlasti, ne odreći mu u slučaju nužde pomoći i pokroviteljstva«.

Iza teksta putnih isprava Hota Beloša Lekovića i Marka Ruke stavljen je okrugli »opštenarodni« pečat. Oko njega stoji: »Всѣ Чрніе Гори

¹ Zadar, Historijski arhiv, Spisi Namjesništva za Dalmaciju 164 (b. XI^a. c. X/1. 8. 1834).

² Zadar, Historijski arhiv, Spisi Namjesništva za Dalmaciju 164 (b. XI^a. c. X/1. 8. 1834).

мохурь.« U njegovoj sredini izrađen je orao od dvije glave, između kojih gore stoji krst, a niže orla dolje lav u hodu.

Krajem 1833. g. Njegoš je donio iz Rusije na Cetinje štampariju. Smjestio ju je u Cetinjskom manastiru. U toku 1834. g. štamparija je počela da radi. U njoj su se štampali udžbenici, časopis *Grlica*, neke druge knjige, proglasi i pasoši.

Poznat nam je jedan pasoš koji se 1834. g. pojavio u toj štampariji. To je Njegošev pasoš Vuku Stefanoviću Karadžiću od 29. oktobra (10. novembra) 1834. g. koji je izdat pod brojem 112 na Cetinju. Donosimo ovdje novim pravopisom njegov tekst:³

»CRNOGORSKO
PROVODNO PISMO

Pokazatelj ovoga jest Gd. Vuk Stef. Karadžić, D^r filozofije etc. rodnom... polazeći odavde u Kotor, za djelo liječiti se, kome se i dopušta poći na pet mjeseci.

Od imena Senata upravljajućega Crnom Gorom i Brdima umoljava se tamošnja Vlast pokazatelju ovoga pisma slobodni prolazak, kako god i u slučaju pomoć i pokroviteljstvo ukazati mu, obećavajući od ove strane jednaku vzajmnost.

Cetinje, mjeseca okt. 29, godine 1834.

Vladika crnogorski
P. Petrović Njegoš.«

Iznad »C r n o g o r s k o p r o v o d n o p i s m o« nalazi se veliki okrugli pečat. U sredini je izrađen orao od dvije glave, između kojih gore stoji krst, a niže orla dolje lav u pokretu. Okolo toga je napisano: »Печатъ Црногорскога правителствующега сената«.

Ispod teksta, u donjem lijevom uglu, nalazi se mali »opštenarodni« okrugli pečat na čijoj sredini je izrađen orao od dvije glave, između kojih gore stoji krst, a niže orla dolje lav u hodu. Oko svega toga stoji: »Всѣмъ Чрнисъ Гори мохурь«.

Po Vuku Karadžiću taj pečat je »mnogo veći od cvancike i okrugao je sasvim. Po svoj prilici neće biti mlađi od Ivana Crnojevića.«⁴

U Arhivskom odjeljenju Cetinjskih muzeja, u fondu »Posebna akta« za 1837, 1843, 1844, 1850. i 1851. g. čuva se pet crnogorskih putnih isprava iz Njegoševa vremena. To su »crnogorska provodna pisma« i »crnogorski pasaporti« koje je Njegoš izdao Crnogorcima.

Crnogorsko provodno pismo, izdato na Cetinju 15/27. oktobra 1837. g., pod brojem 99, važilo je za dva Crnogorca na dva mjeseca:⁵ »Pokazatelj ovoga jest pop Stefan Ivanović, samdrugi, rodom s Njeguša, Crnogorci, polazeći odavde u Kotor, a potom dalje u Primorje Austrijsko — za djela svoja sopstvena, kojima se dopušta poći na 2 mjeseca... « Iznad te putne isprave udaren je okrugli veliki pečat u čijoj se sredini nalazi orao od dvije glave, između kojih gore stoji krst, a niže orla dolje lav u pokretu. Oko

³ To se »Crnogorsko provodno pismo« čuva u Vukovom i Dositejevom muzeju u Beogradu. Objavio ga je, zajedno s njegovim faksimilom, Golub Dobrašinović 1959. g. (Stvaranje, god. XIV, broj 4/1959, str. 340—361).

⁴ Vuk Karadžić, »Dolazak knjaza Danila Petrovića Njegoša u Crnu Goru«, *Srbske novine* za 1852, broj 136—140 (Podlistak).

⁵ Arhivsko odjeljenje Cetinjskih muzeja, »Posebna akta« za 1837. g.

toga stoji natpis: »Печатъ Црногорскога правителствующаго сената«. Ispod teksta, u donjem lijevom uglu, otisnut je mali »opštenarodni« okrugli pečat s dvoglavim orlom, s krstom i sa lavom u pokretu. Oko toga je natpis: »Всѣ Чрніе Гори мохуръ«.

№ 27 X Паспортъ

Полковнику овога сѣй Туркојин
Семѣну Плихадѣеву и на-
сѣни подаровъ торговачко
раданъ и въ Русіи, на походе
адазде у Котлоръ и нѣтъ
Русіи данъ, само и брѣноује
и кесаро-владѣвскій властѣ
на сѣ и въ слободни и въ
каза въ дозволеніи.

Цетинѣ 2 марта 1859.

Председатель Кавалер
Вукочичъ

Historijski arhiv u Zadru, Spisi Namjesništva za Dalmaciju 142
(b II^a.k.1/1.a. 1833)

»Crnogorski pasport«, izdat na Cetinju 13/25. aprila 1843. g., pod brojem 85, glasi na ime nekoga Iva Glavičića (?); važio je samo za Iva Glavičića.⁶ »Pokazatelj ovoga jest Ivo Glavičić, rodom iz Crnice, Crnogorac, polazeći odavde u Kotor, a potom po moru u Carigrad, za djelo svoje sopstveno — kome se i dopušta poći na tri godine...«

Iznad »crnogorski pasport« udaren je veliki okrugli pečat s dvoglavim orlom u sredini, s krstom i lavom u hodu. Na njemu se nalazi natpis: »Печатъ Црногорскога правителствующаго сената«.

⁶ Arhivsko odjeljenje Cetinjskih muzeja, »Posebna akta« za 1843. g.

Ispod teksta, u donjem lijevom uglu, otisnut je mali okrugli pečat. U njegovoj sredini je izrađen dvoglavi orao. Iznad orla, između dvije njegove glave, nalazi se kruna. Ispod orla korača lav. U desnoj kandži orao drži žezlo, a u lijevoj loptu s krstom. Oko svega toga je natpis: »Црногорскога правителствујућег сената«.

»Crnogorski pasport«, izdat na Cetinju, pod brojem 550, 29. novembra (11. decembra) 1844. g., glasi na Laza Ilijina Markovića:⁷ »Pokazatelj — ovoga jest Lazo Ilijin M a r k o v i ć, rodом iz Čeklića, Crnogorac, polazeći odavde u Kotor, a potom u Carigrad i dalje kud mu ustreba, za djelo svoje sopstveno, kome se i dopušta poći na tri godine . . . «

I na ovome »crnogorskom pasportu« nalaze se veliki i mali okrugli pečat. To su isti pečati koji se nalaze i u »crnogorskom pasportu« koji je izdat na Cetinju 13/25. aprila 1843. g. Ivu Glavičiću. Veliki okrugli pečat stavljen je iznad »crnogorski pasport«, a mali ispod teksta, u donjem lijevom uglu.

Vlasnik »crnogorskog pasporta«, izdatog na Cetinju, pod brojem 321, 2/14. marta 1850. g., bio je Joku Savov Petranović:⁸ Pokazatelj ovoga jest Joku Savov Petranović, rodом iz Gluhoga Dola, Crnogorac, polazeći odavde u Kotor, a potom u Carigrad, za djelo svoje sopstveno, kome se i dopušta poći na tri godine . . . «

I na ovom »crnogorskom pasportu« udareni su veliki i mali okrugao pečat. Veliki je stavljen iznad »crnogorski pasport«, a mali ispod teksta, u donjem lijevom uglu. To su isti pečati koji se nalaze i u »crnogorskom pasportu« Laza Ilijina Markovića, izdatom na Cetinju 29. novembra (11. decembra) 1844. g.

»Crnogorski pasport«, broj 521, izdat je na Cetinju 30. (?) oktobra (11. novembra) 1851. g. nekome Ivanoviću:⁹ »Pokazatelj ovoga jest . . .¹⁰ Ivanović, rodом iz Zalaza, Crnogorac, polazeći odavde u Kotor, [a potom u . . .] Boku za djelo svoje [sopstveno], kome se i dopušta poći na godinu (?) . . . «.

I u ovom pasošu su veliki i mali okrugao pečat. To su isti pečati koji su udareni i u »crnogorskom pasportu«, izdatom na Cetinju 14. marta 1850. g. Joku Savovu Petranoviću. Veliki pečat je stavljen iznad »crnogorski pasport«, a mali ispod teksta, u donjem lijevom uglu.

Tih pet gore navedenih putnih isprava izdao je Crnogorcima Pravitelstvujušći senat, a Njegoš ih je, kao vrhovni duhovni i svjetovni poglavar, potpisao. One su snabdjevene velikim i malim okruglim pečatom na kojima su izrađeni simboli svjetovne i duhovne vlasti. Od 1834. do 1843. one se, izgleda, zovu »crnogorsko provodno pismo«, a od 1843. do 1851. »crnogorski pasport«.

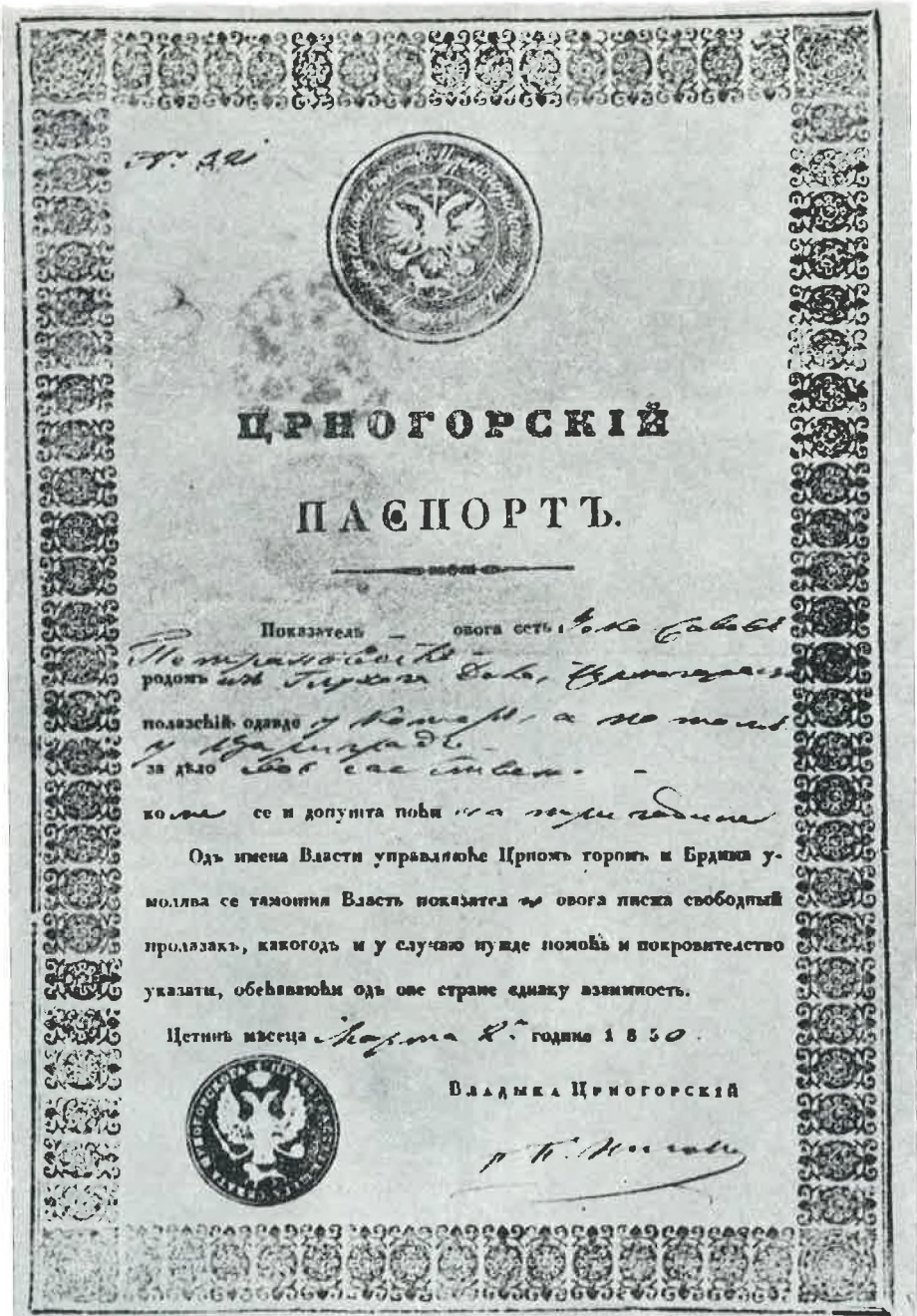
Pojedinci su dobijali putnu ispravu, a ona je mogla da važi i za dvije, a možda i za više osoba. Po povratku s puta u Crnu Goru njen ju je vlasnik, po svojoj prilici, vraćao Senatu. U tu legitimacionu kartu unošeni su ime, prezime, mjesto rođenja i narodnost njenog vlasnika. Bilo je u njoj naznačeno kamo njen vlasnik ide i koliko ona važi. Iz nje se pak

⁷ Arhivsko odjeljenje Cetinjskih muzeja, »Posebna akta« za 1844. g.

⁸ Arhivsko odjeljenje Cetinjskih muzeja, »Posebna akta« za 1850. g.

⁹ Arhivsko odjeljenje Cetinjskih muzeja, »Posebna akta« za 1851. g.

¹⁰ Taj je »crnogorski pasport« uveliko izbljedio. Vlaga ga je mnogo oštetila i sav tekst nijesmo mogli pročitati.

ЦРНОГОРСКИЈ
ПАСПОРТЪ.

Показатељ - овога еста *Ф. К. Савица*
Петрачковић
 родом из *Гуржана* села, *Црногорац*
 познатих одлика *у Коментар*, а не пошл
у Баруцад
 за дјело *своје савести*.

коме се и допушта поћи *на туристички*
 Од имена Власти управљаће Црног горци и Брђаци у-
 молва се тамошња Власт показатеља *у* овога писма свободниј
 пролазакъ, какогодъ и у случају нужде помоћъ и покровителство
 указати, обављаючи одъ ове стране едиваку взимниостъ.

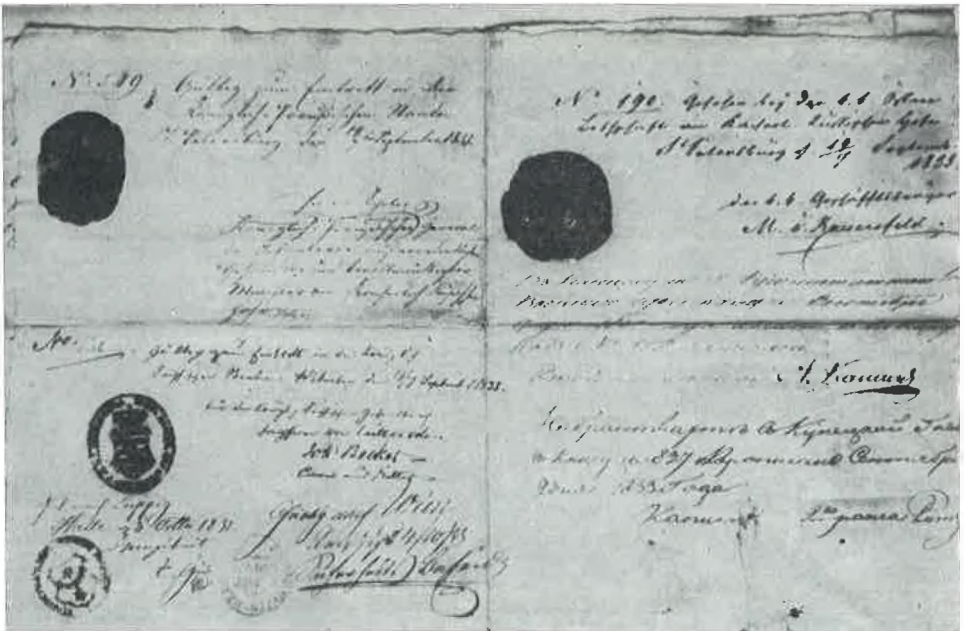
Цетинь мјесеца *Марта* 2. година 1850.

ВЛАДИКА ЦРНОГОРСКИЈ

П. П. Кошчић

Cinogorski pasos od 2. marta 1850. g.
 (Arhivsko odjeljenje Cetinjskih muzeja, »Fosebna akta«, 1350. g)

Njegošev pasoš (vize i druge potvrde)

Transl.

Von Gottes Gnaden Wir Nicolaus der Erste, Kaiser und Selbstherrscher aller Reussen,

18 33 10

1833

Esun hiewit allen und jeden, denen daran gelegen, kund und zu wissen: das Vorzeiger — dieses am 7. Sept. 1833
wiederum festgesetzt am Montenegro Peter Petrovitch, lagend in einem bestimmten
Zeitpunkte Melanovitch und seinen Insassen Stephan Petrovitch und Michael Petroff
zu über Lieben; Wien und Triest nach Montenegro begibt.

Es ergeht an alle hohe Puissance in unser Freundschaftliche Verbinden, und an alle und jede, wof Standes und
Würde sie auch sein mögen, denen dieses vorzuzeigen ist, Unser geneigtes Begehren, an Unsere Kriegs- und Civil-
Beamte aber Unser allernachdrücklicher Befehl, gewähren *festgesetzt* ~~den~~ *bestimmte* mit ~~unserm~~ *unserm* ~~Geultze~~
nicht nur frey und ungehindert passiren, sondern auch allen entgegenen Willen und Versuch widerfahren zu lassen,
welches Wir einer jeden hohen Puissance in dergleichen Fällen zu erwidern erdöchtig sind; Unsere Unterthanen
aber haben hierin Unsern Befehl zu erfüllen. Urkund dessen ist dieser Passaport unter Unserm Reichs-Insiegel
ertheilt worden. *St. Petersburg den 7. September 1833.*

Im St. Kaiserl. Majestät Befehl.

Constantin Petrovitch

*Auf Lieft
Lithau 23 8 = 1833*

Petrovitch

*Auf Triest
am 22 83
finden sich*

1833
St. Petersburg
den 7. Sept. 1833
1833

Njegošev pasoš od 7. septembra 1833. g. (njemački tekst)

ne vidi kad je njen vlasnik rođen, ni kakvo je njegovo zanimanje. U njoj nijesu opisani ni stas njenog vlasnika, ni njegova usta, ni njegov nos, ni boja njegovih očiju i njegove kose. Tekst putne isprave ostao je, uglavnom, isti od 1834. do 1851.

Crnogorski pravitelstvujušči senat izdavao je »pasaportat« i strancima koji bi posjetili Crnu Goru. U Historijskom arhivu u Zadru sačuvan je »pasaportat« koji je izdat na Cetinju 2/14. marta 1833. g. Rusima Grigoriju Tverdohljebovu i Vasiliju Gončarenku. U tom »pasaportu« moli ondašnji predsjednik Senata Ivan Ivanović Vukotić austrijsku vlast da bi dozvolila »slobodni prolazak« preko Austrije za Rusiju Tverdohljebovu i Gončarenku.¹¹ »Pokazatelji ovoga jesu Gligorij Semenov Tverdohljevov i Vasilij Todorov Gončarenko, rodnom iz Rusije, koji polaze odavde u Kotor i put Rusije dalje; zato i preporučuje se ćesar-kraljevskoj vlasti, da bi im slobodni prolazak dozvolili.

Cetinje, 2. marta
1833.

Prezident i kavaler
Vukotić.«

Montenegrinischer Passporto.

„Vorzeiger dieses Passes ist Wilhelm Ebel, gebürtig aus Preußen; reiset von hier nach Montenegro und Berda in seinen eigenen Geschäften; welchem auch erlaubt ist, diese Reise zu unternehmen.“

„Von Seiten der in Montenegro und Berda regierenden Macht ersucht man dortige Behörden, dem Vorzeiger dieses Briefes seine Durchreise zu erlauben, so wie auch im Falle einer Noth, Hilfe und Schutz zu erweisen, versprechend von dieser Seite gleiche Erwiederung.“

Cettigne, den 16. *) Mai 1841.

Bladika von Montenegro

W. W. ... **)

Crnogorski pasoš na njemačkom jeziku od 16/28. maja 1841. g. Vilhelma Ebela koji mu je Njegoš izdao

(Dr. Wilhelm Ebel: »Zwölf Tage auf Montenegro«, Königsberg, 1842, erstes Heft, str. 60)

¹¹ Zadar, Historijski arhiv, Spisi Namjesništva za Dalmaciju 142 (b. II^a. c. I^a. 1833). — Tekst svih pasoša donosimo novim pravopisom. Datume u njima navodimo i po starom i po novom kalendaru.

Ispod teksta toga »pasaporta«, u donjem lijevom uglu, udaren je veliki okrugli pečat Senata. U njegovoj sredini izrađen je dvoglavi orao, čija jedna glava gleda nadesno, a druga nalijevo. Između orlovih glava nalazi se krst. Ispod orla izrađen je lav u hodu. Oko svega toga je natpis: »Печатъ Црногорскога правителствующа сената«.

I strani naučnici i putopisci, koji su istraživali istoriju, etnografiju i geologiju naše zemlje i radi toga obilazili predjele i u Crnoj Gori i Brdima, dobijali su »pasaport« od Pravitelstvujušćeg senata.

Dr Vilhelm Ebel, koji je 1841. g. proveo dvanaest dana u Crnoj Gori, objavio je, na njemačkom jeziku, 1842. g. u svojem djelu *Zwölf Tage auf Montenegro* »crnogorski pasport«.¹²

»Montenegrinischer Passporto.

Vorzeiger dieses Passes ist Wilhelm Ebel, gebürtig aus Preussen; reiset von hier nach Montenegro und Berda in seinen eigenen Geschäften, welchem auch erlaubt ist, diese Reise zu unternehmen.

Von seiten der in Montenegro und Berda regierenden Macht ersucht man dortige Behörden, dem Vorzeiger dieses Briefes seine Durchreise zu erlauben, so wie auch im Falle einer Noth, Hilfe und Schutz zu erweisen, versprechend von dieser Seite gleiche Erwiederung.

Cettinje,
den 16/28. maja
1841.

Vladika von Montenegro
P. P. Njegoš.«

Ebelov pasoš, koji je izdat na Cetinju 16/28. maja 1841. g., preveo je na njemački Vuk Stefanović Karadžić, koji je baš u to vrijeme bio došao na Cetinje.

Tekst toga Ebelovog pasoša sasvim se poklapa s tekstom, koji se nalazi u »crnogorskom provodnom pismu«, izdatom 29. oktobra (10. novembra) 1834. g. Vuku Stefanoviću Karadžiću: »Pokazatelj ovoga pasoša jest Vilhelm Ebel, rodnom iz Pruske; polazi odavde za Crnu Goru i Brda za djela svoja sopstvena; njemu se dopušta da krene na ovaj put.

Od imena Senata koji vlada Crnom Gorom i Brdima umoljava se tamošnja vlast da pokazatelju ovog pisma dopusti da slobodno prođe [kroz njenu zemlju] i da mu, u slučaju nužde, ukaže pomoć i da ga zaštiti. Obećaje se da će i ova strana vratiti ljubav ljubavlju na isti način...«

Ebel je iznad njemačkog teksta svoga pasoša objavio sliku velikog okruglog pečata Crnogorskog pravitelstvujušćeg senata u čijoj je sredini izrađen orao od dvije glave (jedna glava orla gleda udesno, a druga ulijevo), između kojih gore stoji krst, a niže orla se nalazi lav u hodu. Oko svega toga ispisan je natpis: »Печатъ Црногорскога правителствующа сената«.

Ispod teksta pasoša Ebel je donio faksimil Njegoševa potpisa »P. P. Njegoš«.

Postavlja se pitanje čiji je pasoš poslužio Njegošu pri sastavljanju teksta »crnogorskog provodnog pisma« i »crnogorskog pasporta«. Njegoš je, bez svake sumnje, iskoristio za crnogorske putne isprave, koje su objavljene u štampariji na Cetinju od 1834. do 1851. g., pasoš na ruskom i njemačkom jeziku od 7. septembra 1833. g. kojim se vratilo 1833. g. iz Petrograda u Crnu Goru.

Evo toga njegovoga pasoša:

¹² Wilhelm Ebel, *Zwölf Tage auf Montenegro*, Königsberg 1842, erstes Heft, str. 60.

№ 352

БОЖІЕЮ МИЛОСТІЮ МЫ НИКОЛАЙ ПЕРВЫЙ,
ИМПЕРАТОРЪ И САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССІЙСКІЙ,и прочая, и прочая, и прочая.¹³

Объявляется чрезъ сіе всѣмъ и каждому, кому о томъ вѣдать надлежитъ, что показатель сего Преосвященный Петръ Петровичъ, Архіерей Черногорскій и при немъ Секретарь его Дмитрій Милаковчъ и служители Стефанъ Петровичъ и Михаилъ Петровъ, отправляются чрезъ Любекъ, Вѣну и Триестъ въ Черногорію, ----- Того ради МЫ всѣхъ высокихъ Областей дружески просимъ и отъ каждаго по состоянію чина и достоинства, кому сіе предъявится, пріятно желаемъ, нашимъ же воинскимъ и гражданскимъ управителямъ Всемилостивѣйше повелѣваемъ: дабы помянутаго Архіерея Петра Петровича съ состоящею при немъ свитою не токмо свободно и безъ задержанія вездѣ пропускать, но и всякое благоволеніе и вспоможеніе оказывать вѣжли, за что МЫ каждымъ высокимъ Областямъ взаимно въ таковыхъ случаяхъ воздавать обѣщаемъ. НАШИ же подданные оное НАШЕ повелѣніе да исполняютъ. Во свидѣльствованаго данъ сей паспортъ съ приложеніемъ НАШЕЯ Государственныя печати. С. Петербургъ Сентября 7 дня 1833 года.

По ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА Указу.

Константинъ РодоФиникинъ

(Мјесто pečata)

Am 7. 8ten, [1]833. über Prag nach Wien.

(Мјесто pečata)

Trans.

*Von Gottes Gnaden Wir Nicolaus der Erste,
Kayser und Selbstherrscher aller Reussen,*

N. 352

Thun hiemit allen und jeden, denen daran gelegen kund und zu wissen: dass Vozeiger — dieses der hochehrwürdige Erzbischoff von Montenegro Peter Petrowitsch, begleitet von seinem Secretair Dimitrū Milakowitsch und seinem Bedienten Stephan Petrowitsch und Michael Petroff sich über Lübeck, Wien und Trtest nach Montenegro begleibt

Als ergeheth an alle hohe Puissancen Unser Freundschaftliches Ersuchen, und an alle und jede, wess Standes und Würde sie auch seyn mögen, denen dieses vorzuzeigen ist, Unser geneigtes Begehren, an Unsere Kriegs- und Civil-Beamte aber Unser allergnädigster Befehl, gedachten Erzbischoff Peter Petrowitsch mit seinem Gefolge nicht nur frey und ungehindert passiren, sondern auch allen geneigten Willen und Beystand widerfahren zu lassen, welches Wir einer jeden hohen Puissance in dergleichen Fällen zu erwiedern erböthig sind; Unsere Unterthanen aber haben hierin Unsern Befehl zu erfüllen. Urkund dessen ist dieser Passeport unter Unserm Reichs- Insiegel ertheilt worden. St Petersburg den 7ⁿ September 1833.

¹³ Ruski pasoš od 7/19. septembra 1833. g., koji su dobili u Petrogradu Njegoš i njegova pratnja za povratak u Crnu Goru, čuva se u Njegoševom muzeju na Cetinju. Njega nam je ljubazno stavio na raspolaganje prof. Pavle Đonović. Đonović ga je i otkrio i sačuvao od propasti. Dosta iscrpno on je o njemu i govorio u svome prilogu »Njegošev pasoš iz 1833. godine«, koji se pojavio u *Borbi* 1965. g. (*Borba*, Beograd, XXX, 1965, br. 202, 577).

Auf Sr. Kayserl. Majestät Befehl.

/Signé/ Constantin Rodofinikin

Nach Triest

Laibach 25. 8te. [1]833.

Patecher

[Mjesto pečata]

Nach Triest

Wien, den 22/10. [1]833.

Hinderfad

[Mjesto
pečata].

Gore, na rubu desne strane stoji:

»Nach Triest.

Gratz, 24. Oktober [1]833.

Singer

[Mjesto pečata]

23988.«

N. 549 Gültig zum Eintritt in die
Königlich. Preussischen Staaten.St. Petersburg, den 19/7ten Sep-
tember 1833.

[Mjesto pečata]

Fri. von Schöler

Königlich. preussischer General der
Infanterie, ausserordentlicher Ge-
sandter und bevollmächtigter Mini-
ster am Kaiserlich. russischen Hofe
etc., etc.

No. 180.

Gültig zum Eintritt in die Köni-
glichen. Sächsischen Staaten.S[ankt] Petersburg, den 19/7. Sep-
tember 1833

[Mjesto pečata]

Für den Königlich Sächsischen
Gesandten

Freyherr von Lützerode

Joh. Becker

Consul und Ritter

Gut nach Leipzig

Halle, den 3. Oct. 1833

Magistrat

[Potpis nečitak]

[Mjesto pečata]

Gültig nach Wlen

Leipzig, d. 4/10.[18]33.

Sicherheits-Behörde

[Mjesto pečata]

Nr. 190. Gesehen bey der k. k.
Öster. Botschaft am Kaiserl. Rus-
sischen Hofe.St. Petersburg, den 19/7. Septem-
ber 1833.

der k. k. Geschäftsträger

M. von Kaisersfeld

[Mjesto pečata]

Въ канцелярии А. Кронштатскаго
Военнаго губернатора Сентября 9
дня 1833 года явленъ и въ книгу
подъ № 808 записанъ.Столоначальникъ Н. Кашинъ
На брантвахтѣ въ Купецкой гавани
въ книгу за 837 № прописано Сент-
ября 9 дня 1833 года.

Капитанъ 2го ранга.

[Mjesto pečata]

[Potpis nečitak]

Сей паспортъ въ С. Петербургской Таможнѣ отъ Преосвященнаго Архiereя Черногорскаго Петра Петровича явленъ и въ книгу подь № 898 записанъ почему относительно осмотра денегъ, золота, серебра, писемъ и другихъ вещей поступать на точномъ основаніи существующихъ по сему предмету узаконеній.

Сентября 7 дня 1833.

За...

Его Императорскаго Величества
С. Петербургской Таможни печать

No. 418.

Gesehn und gültig nach Wien über Prag

Dresden, am 6/10. 1833.

Die Stadt-Polizei-Deputation

Im Auftrage

Schulze

No. 23988 Trieste li 15 novemb. 1833.

Visto all' I. R. Direzione di polizia

Buono per le Bocche di Cattaro a Montenero,
rimanendo escluso Michele Petrof

Franceschini

N. 623.

Visto, buono e rimesso in prosecuzione di viaggio
per Cattaro via di mare per i tre entrodiretti
dall' I. R. Capitanato cir.

Ragusa, 4/12. 1833.

[Mjesto pečata]

Schaller

No. 236.

Visto, buono in prosecuzione di viaggio per
Cattaro via di mare.

dall' Imp. Reg. pretura.

Ragusa Vecchia 6. XII. 1833.

[Mjesto pečata]

M. Franichievich

Druga je ruka naknadno ovdje napisala: »Petrowitsch, 87919, 14/10. [1]833.«

To bi bilo nekoliko putnih isprava iz razdoblja od 1833. do 1851.

*Jevto M. Milović: SEVERAL PASSPORTS DURING THE REIGN
OF PETER II PETROVIĆ NJEKOŠ*

Summary

In the course of the first half of the 19th century Montenegrins were issued travel-passes to travel abroad. They were issued by the Montenegrin legislative Senate. In the beginning they were written by the secretary and signed by the Chairman of the Senate, later on they were signed by Njegoš as a spiritual and wordly ruler of Monte Negro and the Mountains. When the printing at Cetinje started to work in 1834 its form was printed. At first it was called »Montenegrin passletter«, later on »Montenegrin passport«. It was issued to a single person, sometimes it was valid for two people, perhaps even more than two. The form contained name, family name, place of birth and the nationality of its bearer. The expiring date was on it also. It also included the application form of the Montenegrin legislative Senate. It »begged the respective authorities the bearer of this letter free-passage and assistance in every respect promissing the same in return«. The pass-letter had also the small and the big seal of the Senate whereupon were imprinted symbols of the Montenegrin spiritual and wordly authority. Foreign scientists who used to come to Monte Negro to study hystory, ethnology, and geology of our country were given by Montenegrin legislative Senate »Montenegrin passport«. While compiling Montenegrin passport Montenegrin legislative Senate used the wording from the Russian passport issued to Njegoš in Petersburg, September 7/19 1833.